

منشی مفهوم یادمان در انوری هخامنشی

www.ketab.ir

نویسنده: مهرآذر سهیل
ترجمه و تدوین: محمد حسن طالبیان

انتشارات سفیران

سرشناسه: سهیل، مهرآذر، ۱۳۲۶
 عنوان و نام پدیدآور: مفهوم یادمان در امپراتوری هخامنشی
 نویسنده: مهرآذر سهیل؛ ترجمه: محمد حسن طالبیان؛ ویراستار: فنی محمد کاظم تاج.
 مشخصات نشر: تهران، سفیران، ۱۳۹۹. مشخصات ظاهری: ۵۶۰ ص.
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: معماری هخامنشی Architecture, Achaemenid
 موضوع: کتیبه‌های هخامنشی Achaemenian inscriptions
 موضوع: نقش‌های برجسته هخامنشی Relief (Sculpture), Achaemenian
 موضوع: تخت جمشید -- طراحی و ساخت Persepolis (Iran) -- Design and construction
 موضوع: ایران -- تاریخ -- هخامنشیان ۵۵۸-۳۳۰ ق.م. B.C ۳۳-۵۵۸ Iran-History-Achaemenians
 شناسه افزوده: طالبیان، محمد حسن، ۱۳۲۰- مترجم Talebian, Mohammad Hasan
 شناسه افزوده: تاج، محمد کاظم، ۱۳۲۷-، ویراستا
 رده بندی کنگره: DSR ۵۵ / رده بندی دیویی: ۹۵۵/۶۳۷
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۹۹۰۸۹ / وضعیت رکورد: فیبا

مفهوم یادمان در امپراتوری هخامنشی

نویسنده: مهرآذر سهیل

ترجمه و تدوین: محمد حسن طالبیان

ویراستار: روزبه کهنمونی

ویراستار فنی و ناظر پروژه: محمد کاظم تاج

مدیر هنری: شاپور حاتمی

صفحه آرایی: سعید آذایی، سیمین نعمتی

لیتوگرافی: جوهری / چاپ: سفیران

چاپ اول: بهمن ماه ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۹۴۲-۶-۵

تهران، خیابان شریعتی، خیابان زمره، شماره ۵۶

تلفن: ۲۲۸۵۸۸۳۰-۳۱ / فاکس: ۲۲۸۵۴۷۶۰

SAFIRAN - MIRDASHTI
PUBLICATION

استفاده از مطالب و تصاویر فقط با کسب اجازه از پایگاه میراث
 جهانی تخت جمشید و انتشارات سفیران امکان پذیر می باشد

E-mail: safir@safir.com

www.safir.com

۱۲	مقدمه
۱۴	سرآغاز
۱۶	سخن مترجم
۱۸	دیبچه نویسنده
۲۱	سپاسگزاری
۱۸	فصل اول: بستر فرهنگی و تاریخی
۲۴	۱-۱ پارسیان در خاور نزدیک باستان
۲۴	۱-۱-۱ خاستگاه پارسیان
۲۶	۲-۱-۱ مفهوم امپراتوری
۲۶	۳-۱-۱ حکومت‌های بین‌النهرین
۲۹	۲-۱ سلسله هخامنشی
۳۳	۱-۲-۱ سیاست اداری و فرهنگی
۳۶	۲-۲-۱ حضور پارسیان در منطقه
۳۸	۳-۲-۱ مذهب پارسیان
۴۳	۳-۱ هنر و معماری هخامنشی
۴۳	۱-۳-۱ میراث
۴۴	۲-۳-۱ معماری هخامنشی
۵۱	۳-۳-۱ عوامل تأثیرگذار خارجی
۶۰	۴-۳-۱ پایتخت‌های هخامنشی
۶۹	۴-۱ احترام به گذشته
۶۹	۱-۴-۱ بین‌النهرین
۷۲	۲-۴-۱ کورش و کمبوجیه
۷۶	۳-۴-۱ داریوش و خشایارشا

فصل دوم: مجموعه سلطنتی تخت جمشید

۱-۲ قلمرو، سکونتگاه‌ها و انتخاب محوطه

۲-۲ تعریف معماری

۱-۲-۲ سطوح تراز صفه

۲-۲-۲ کانال‌های دفع آب

۳-۲-۲ فنون ساختمانی

۴-۲-۲ رنگ

۵-۲-۲ ساخت صفه

ورودی جنوبی

سایر ورودی‌ها

پلکان بزرگ

مراحل ساخت صفه

۶-۲-۲ گاه‌شماری تخت جمشید

۷-۲-۲ مجموعه آپادانا

دروازه خشیارشا و پلکان بزرگ ($+11,70\text{ m}$)

آپادانا ($+14,61\text{ m}$ + آستانه ورودی غربی)

پلکان‌های آپادانا

مخزن آب

کاخ مرکزی ($+14,40$ رواق جنوبی)

نقوش برجسته

۸-۲-۲ مجموعه تالار صدستون ($+11,50$)

سازه‌های واقع در شرق تالار صدستون

دروازه ناتمام ($+11,66\text{ m}$)

۹-۲-۲ کاخ‌ها و سایر سازه‌ها

کاخ داریوش، تچر ($+18,02\text{ m}$)

کاخ خشیارشا، هدیش ($+17,90$)

کاخ G

کاخ C و اندرونی ($+9,30$ متر بر فراز حیاط)

محوطه کاخ D ($+14,00\text{ m}$)

محوطه کاخ H

محوطه H: دوران پساخامنشی

قدمت تاریخی: دوران پس از هخامنشیان (۳۳۰ پ.م به بعد)

محوطه H: کاخ خشیارشا. اردشیر اول

پلکان اردشیر اول

۲۰۴	محوطه II: کاخ دوران داریوش. خشیارشا
۲۰۶	جان پناه شاخی شکل
۲۰۶	حوضچه کوچک
۲۰۷	۱۰-۲-۲ خزانه (+۸,۴۵ m)
۲۱۲	حیات شمالی
۲۱۳	۱۱-۲-۲ آرامگاه‌های سلطنتی
۲۲۱	۱۲-۲-۲ تجزیه و تحلیل جهت نقش برجسته‌ها
۲۲۱	۱۳-۲-۲ تیپولوژی کاربردی
۲۲۵	۱۴-۲-۲ مجموعه‌های بیرون از صفه
۲۲۵	مجموعه‌های جنوب فراتادارا
۲۳۰	فراتادارا (فراتاکارا، نگهبان آتش)
۲۳۰	۳-۲ واحدهای اندازه‌گیری و تناسبیات
۲۳۰	۱-۳-۲ متروloزی ۱
۲۳۴	۲-۳-۲ ابعاد آپادانا
۲۳۶	۳-۳-۲ شبکه منبأ و شمای طراحی صفه
۲۴۳	۴-۳-۲ شمای طراحی نماها
۲۴۴	نمای آرامگاه داریوش
۲۴۴	(بررسی هینس، اشمیت، ۸۳، ۱۹۷۰)
۲۴۵	نماهای کاخ داریوش
۲۴۷	نمای کاخ C اندرونی
۲۴۹	نکات کلی درباره نماها
۲۵۳	۵-۳-۲ نکاتی درباره متروloزی و تناسبیات در تخت جمشید
۲۵۴	۶-۳-۲ ریخت‌شناسی بناهای تخت جمشید
۲۵۷	۴-۲ خاطره تخت جمشید
۲۵۷	۱-۴-۲ دوره پساخامشی
۲۶۳	۲-۴-۲ مورخین مشرق زمین
۲۶۸	۳-۴-۲ سیاحان و نویسندگان اروپایی
۲۷۲	۵-۲ باستان‌شناسی و مرمت
۲۷۳	۱-۵-۲ اکتشافات اولیه
۲۸۰	۲-۵-۲ فرضیه‌های بازسازی
۲۸۵	۳-۵-۲ آغاز کاوش‌های روشمند
۲۸۸	۴-۵-۲ مرمت و حفاظت
۲۹۳	ماکت کرفر
۲۹۴	فعالیت‌های ایزمنو (IsMEO)

روح تاریخ، میراث فکری نیاکان است که ضرورت دارد به درستی بدان پرداخته شود. نکات مهمی همچون ارزش‌های منحصر به فرد، هویت و اصالت، درک یکپارچگی میراث ملموس و ناملموس و فراهم آمدن زمینه‌های درک اندیشه‌ها و تجربه‌های تاریخی از چنین جوهرهای است که تعدیه خواهد شد. امروزه تمدن هخامنشی و دستاوردهای سترگ آن در گسترش نظم و صلح جهانی، آنچنانکه باید، به جهانیان معرفی نشده است. در سایه صلح و آرامش و تعامل فرهنگی جامعه است که خلاقیت و آفرینش هنری نصیح می‌گردد و یادمان‌هایی مملو از یگانگی پدیدار خواهند شد. دستاوردهای کم‌نظیر در زمینه‌های هنر و مهندسی از شاخص‌های ماندگار دوره هخامنشی است که در پهنه این سرزمین گسترده شده است. بخش مهمی از این مهندسی امروزه در پهنه سرزمین پارس رخ‌نمایی می‌کند و در این میان، تخت جمشید و پاسارگاد به عنوان کانون‌های فعال دوره هخامنشی، یگانه منظر فرهنگی است که فراوانی خلق هنر و مهندسی این دوران شکوهمند را به رخ می‌کشد. این مجموعه یادمانی، گونه‌های قدرتمند از هنر و معماری در کالبد و معنا است که با بیان نمادین خود و ارجاعات و رابطه بلاواسطه با فرهنگ جوامع بشری، به عنوان هنری تأثیرگذار شناخته می‌شود. این بیان نمادین در قالب کالبدی هنری، نشانه‌هایی از وحدت را در مکان و زمان با زبان و بیان خاص خود به همراه دارد.

اما آنچه هخامنشیان بدان افتخار می‌کردند یادمان‌سازی و انتقال پیام از طریق هنر و معماری به آینده بوده است. کتیبه بیستون، محوطه نقش رستم و دیگر آثار هخامنشی که در دشت و بر سر راه کاروان‌ها ایجاد شده بود بهترین گواه این حقیقت است. قراردادن لوح‌های سیمین و زرین تخت جمشید در چهار گوشه کاخ آپادانا در پی بنای تخت جمشید، نشان از اهمیت پیام هخامنشیان برای مردمان امروز است که بعد از حفاری‌ها به دست آمد. یکی از این یادمان‌سازی‌های به یادگار مانده، تخت جمشید پایتخت هخامنشیان است که از آن به عنوان بزرگترین و وسیع‌ترین قلمرو تاریخ جهان یاد می‌شود و دارای ظرفیت‌های قابل توجهی است که به تنهایی می‌تواند معرف فرهنگ و تمدن ایران زمین باشد. باید به این مهم توجه کرد که تمامی فرهنگ‌دوستان، مورخان و پژوهشگران و باستان‌شناسان جهان این مجموعه منحصر به فرد را می‌شناسند و از آن به عظمت یاد می‌کنند و کمتر گردشگری را

می‌توان سراغ داشت که آرزو و سودای دیدار از این مجموعه باشکوه را نداشته باشد.

آنچه که امروز به‌عنوان بقایای تخت جمشید مشاهده می‌شود، در واقع بخشی از گستره وسیعی است که از آن به‌عنوان یادمان منحصربه‌فرد و منظر فرهنگی تمدن هخامنشی یاد می‌شود. مجموعه تأثیرات آن روی اغلب قریب به‌اتفاق بناها و مجموعه‌های هم‌عصر و پس از آن، قابل ملاحظه است. این مجموعه شامل بخش قابل تأملی از هنرها و فنونی است که غالباً برای نخستین بار در جهان مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. معماری منحصربه‌فرد و شکوهمندی که آموزه‌های آن تا هزاران سال پس از آن سرمشق معماران و مهندسان ایران و جهان بوده است، نظام سازه‌های مقاوم و پایدار، نظام آبرسانی مبتنی بر دانش مکانیک سیالات، دانش تقسیم آب، و شناخت بستر طبیعی از جمله مهار سیلاب‌های فصلی به‌طرز حیرت‌انگیزی که در آن به‌کار گرفته شده است، همه و همه گویای بخشی از ویژگی‌های این مجموعه ارزشمند به‌شمار می‌رود. بیش از ۸۰ سال از نخستین اقدامات مربوط به شناسایی، پژوهش، حفاظت و مرمت و معرفی تخت جمشید می‌گذرد و اگرچه در طی این مدت طولانی امر پژوهش به‌صورت پراکنده انجام می‌شده است لیکن از قریب به دودهم گذشته، امر مطالعه و پژوهش مستمر با تأسیس پایگاه جهانی به‌صورت کاملاً علمی در حال انجام بوده و هرچه امر شناسایی این مجموعه بیشتر پیش می‌رود، شگفتی‌های بیشتری از هنر و فناوری آن بر ما معلوم می‌شود.

بدون تردید شناخت مفهوم یادمان در دوره هخامنشی از طریق شناخت و معرفی میراث به‌جامانده از این دوره از جمله مجموعه پارسه پاسارگاد، موجبات استقبال گسترده گردشگران و علاقه‌مندان به هنر و تاریخ را در پی خواهد داشت؛ امری که براساس رویکرد وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و با تکیه بر ظرفیت‌های موجود در جوامع محلی در حال پیگیری و انجام است و می‌تواند بویژه بخش موفقیت در عرصه اجتماعی و مشارکت همگانی در حفظ و معرفی این آثار فاخر فرهنگی و تاریخی باشد. در این راستا کتاب حاضر که تلاشی مضاعف برای معرفی زاویه‌ای دیگر از مفاهیم و اندیشه‌های دوره امپراتوری هخامنشی است، به بازخوانی و بازنمایی ویژگی‌های هنری و معمارانه در این محوطه‌ها از منظر یادمان‌گرایی عهد هخامنشی می‌پردازد؛ پژوهشی که امید داریم توسط دیگر محققان حوزه‌های تاریخ، معماری و میراث فرهنگی تداوم یابد.

علی اصغر مونسان

وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی